

a mellső fal felső deszkájára szerelt vas nyelv átüti a födelet, melyet így lakattal lehet lezárni.

A szuszék ma már a múlté s ennek okát a következőkben látom: Még abból az időből való, mikor a mezőgazdaság első vonalában nem a búzatermelés állott s a kisgazda jobbára csak annyit termelt, amennyi családjának az évi kenyérre meg a vetésre kellett. Magtárak építésének csak nagyobb birtoknál volt értelme. A kisbirtokos gabonáját szuszékban, ha több volt, a kamra egy elrekesztett részében, vagy a padon (padláson) tartotta. Hogy azonban a búzatermelés többféle okból körülbelül egy hatvan esztendeje az egész világon a legkifizetőbb termelési ágga lett a sokszorosan megnövekedett magtermés befogadására, elraktározására a szuszék már nem jöhetett számításba. A közlekedés könnyebb, olcsóbb lett, malom, bolt elszaporodott s így nem volt már értelme a mag vagy örlemények otthoni felhalmozásának, annál kevésbbé, mivel a velejáró költséges építkezéseket a kisbirtok el sem bírná. A szuszék tehát nyugalomba került, mint annyi más emléke az egyre változó életnek. Régi tisztas hivatálából kiesve csűrök zugában, vagy itt-ott tornácok végében szégyenszemre lim-lom, kacat duggatóhelye lett. A legtöbb helyen már padlások homályán darabjaira szedve lepi a por nemzedékek kenyerét őrizgető öreg tagjait.

Betkowski Jenő.

Pacalos.

Egy alföldi eredetű följegyzésben, mely a XVIII. század elején kelt, azt olvassuk, hogy két pörlekedő asszonyszemély közül egyik a másikat adáz haragjában egyéb csúfneveken kívül elnevezte még *pacalos*-nak, *fattyat vetett pacalos*-nak is. Az így megtisztelt vászoncseléd különösen ezt a címet tartotta magára nézve sértőnek, és annyira a szívére vette, hogy nyomban futva-futott panaszával bírót búsítani. Hogy az illetőnek mennyire jó oka volt mind a sértődésre, mind a panaszra, az nyomban kitetszik a következőkből.

Midőn négente valamely városban már nagyon elszaporodtak a rosszféle nők: a körültekintő magisztrátus úgy igyekezett megvédeni az esendő erkölcsöt, a fenyegetett közegészséget, meg a tisztas tűzhely békéjét, hogy a törvényszolgákkal összeszedette a szabados életű fehérnépet és hóhérral csapatta ki őket a városból. A kicsapatás abból állott, hogy a hóhér és legényei a pellengér előtt vagy a falovon egyenként sorra megpálcazták az egész társaságot, aztán széna-, szalma- vagy harasztkoszorút kötöttek a fejükre és marokvesszővel (= seprővel) végigvesszőzték őket az utcákon a város kapujáig. Ott aztán kilökték valamennyit és mehettek amerre tágasabb: más városba jobb szerencsét keresni és a legtöbb esetben új megaláztatást találni. *Takáts Sándornál* olvassuk, hogy Kecskemét városa egy ízben egész csapat leányra verekett harminc botot és összekötözve valamennyit kiüzte a városból, mert „juhászokkal és kvártélyos katonákkal illetlenül társalogtak”. (Rajzok a török világból II, 285).

Ha azonban valamelyik e fajta szerencsétlenről kiderült, hogy al-dott állapotban van, akkor enyhébben büntették. Az ilyen nőkkel ember-ségesebben bántak Európa-szerte. Németországban pl. a híres CCC.,

vagyis V. Károly császár büntető törvénykönyve, a Constitutio Criminalis Carolina (1532.), mely a kínzó vallatást hivatalos jellegűvé tette, elrendeli, hogy a kínzás minden ember ellen használható, aggok és áldott állapotban lévő nők kivételével. Így volt ez gyakorlatban nálunk is, noha hazánkban a Const. Crim. Carolina épp oly kevésbé volt törvény, mint a Mária Terézia büntető törvénykönyve, a Constitutio Theresiana (1769.), mely tulajdonképen csak az osztrák örökös tartományokban volt érvényes, de azért nálunk is széltére követték. (Vö. MNy. IX, 193.)

A kicsapatásra ítélt nő tehát, ha anyaság előtt állott, megszabadult a veréstől, de nem menekülhetett a nyilvános megszégyenítéstől. Azzal büntették még, hogy tele marhapacalt vetettek a nyakába és úgy kellett a kicsapatottakkal együtt végigmennie a városon. Ez volt a *kipacaloztatás* (vö. *Vajna K.*: Régi hazai büntetések II, 99). Az ilyfajta nők még a kicsapatásnál is nagyobb szégyemnek tartották ezt a büntetést, és így nem csoda, hogy emlegetését igen-igen nem szerette hallani sem az, akivel valamikor csakugyan megtörtént, sem az, akit csúfszájú veszekedő társa igazságtalanul vádolt meg vele.

Hajdani igazságszolgáltatásunknak ez az imént vázolt eljárása magyarázza meg a fent említett feljegyzésben előforduló *pacalos, fattyat vetett pacalos* kifejezéseket. Vajjon szitokszóként nem élnek-e még ma is valahol a népnyelvben?

Csefkó Gyula.

Kormányzónk helyes címének története.

Nem ritkán hallani, — én még főpolitikus szájából is hallottam — hogy a kormányzób *főméltóságos*-nak emlegetik. Ezért nem lesz fölösleges megemlékezni egynehány sorban arról, hogy mint és miért lett kormányzónk címe nem *főméltóságos*, hanem *főméltóságú*.

Tíz esztendővel ezelőtt, még a kormányzóválasztás előtt, azt olvastam egyszer valamelyik újságból, hogy a leendő kormányzónak a törvényjavaslat szerint „*főméltóságos*“ cím van szánva. Akkoriban áldott emlékezetű SZILY KÁLMÁN főkönyvtárnoksága alatt szolgáltam az Akadémia könyvtárában. SZILY KÁLMÁN a Magyar Nyelvtudományi Társaság megeremtője és elnöke volt, én ráam fiatal koromban, mint nyelvészre lett figyelmes, úgy hívott aztán föl vidéki állásomból keze alá az Akadémia Könyvtárába. Ott jóformán minden nap beszélgettünk egy vagy más nyelvészeti kérdéstről; mikor hát olvastam azt a hírt, hogy a „legelső magyar ember“-t *főméltóságos*-sá akarják tenni, azonnal SZILY KÁLMÁN-nak adtam elő e cím ellen való észrevételeimet.

Emlékszem rá, azzal kezdtem, hogy kunszentmiklósi helyettes tanár koromban titulált engem éjjél után a cigány „*főtekintetes*“ úrnak. A cigány, de az is csak éjjél után. Az hívta a főszolgabíró is „*főnagyságos*“ úrnak — de csak hajnal felé. Mondtam, hogy a *főméltóságos* nagyobb cigányos lenne, s elmondtam azt is, hogy a „*főméltóságú*“ lenne a helyes cím, s miért lenne ez a helyes.

SZILY KÁLMÁN kitűnő nyelvérzékű magyar ember volt s legapróbbra ő ismerte újabb szavaink történetét. Tehát, amint vártam, csakugyan igazat adott nekem ebben a címkérdésben, sőt szükségesnek látta azt is,